

NOVE PRIDOBITVE *NEW ACQUISITIONS*

DONACIJA IZDELKOV LONČARSKEGA MOJSTRA FRANCA KREMŽARJA IZ GMAJNICE PRI KOMENDI SLOVENSKEMU ETNOGRAFSKEMU MUZEJU

Andrej Dular

263

Med zbirkami številnih obrtnih dejavnosti v Slovenskem etnografskem muzeju po številu predmetov zagotovo najbolj izstopa zbirka lončarskih izdelkov. Zasluge za to imajo nekdanji kustosi in kustodinje Slovenskega etnografskega muzeja, ki so med svetovnjima vojnama in zlasti v drugi polovici 20. stoletja na terenu neutrudno zbirali lončenino pomembnih lončarskih proizvajalcev in tudi uporabnikov pri nas. Tako se je starejši lončenini, ki jo je ob osamosvojitvi Slovenski etnografski muzej pridobil od Narodnega muzeja, skozi leta nabrala obsežna zbirka izdelkov podeželskih kmečkih lončarjev. Bistvo zbiralne politike je bilo, da se je že uporabljenim in iz kmečkih ali mestnih gospodinjestev za muzej pridobljenim glinenim izdelkom pridružila kopica novih, še ne rabljenih izdelkov podeželskih lončarjev. To je bila lončenina, ki ni govorila le o uporabnikih, temveč tudi o izdelovalcih glinenih izdelkov, o tehničnem in likovno oblikovnem znanju pa tudi o pestrosti oblik in uporabnosti. Tovrstni dvovrstni zbiralni usmeritvi poizkušamo slediti tudi v današnjem času.

Lončarski izdelki, del Kremžarjeve donacije Slovenskemu etnografskemu muzeju leta 2014
(Foto: Andrej Dular)

Tudi zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je danes zbiranje predmetov za muzejske zbirke omejeno na odkupe posameznih primerkov. Zato so donacije

tista oblika pridobivanja in dopolnjevanja obstoječih muzejskih zbirk, ki je najbolj zaželena. Slovenski etnografski muzej je bil v letu 2014 deležen prav posebne donacije. Lončarski mojster Franc Kremžar iz Gmajnice pri Komendi je muzeju podaril 44 kosov lončenine, ki jo je leta 2014 izdelal v svoji lončarski delavnici. Predmeti predstavljajo skorajda celotno kolekcijo lončarjeve sodobne proizvodnje, ki temelji na tradiciji komendske lončarske obrti.

264

Kremžar izhaja iz rodu lončarjev, saj je glineno posodje v Gmajnici izdeloval že njegov ded. Z lončarstvom sta se ukvarjala tudi njegova mama in oče. Po drugi svetovni vojni sta se starša leta 1948 zaposlila v Lončarski produktivni zadrugi Komenda, oče pa je lončaril tudi doma. Sin Franc je tako odraščal v ustvarjalnem lončarskem okolju, ki ga je v najstniških letih usmerilo na njegovo poklicno življenjsko pot. Leta 1970 se je tudi sam zaposlil v lončarskem podjetju Komenda. V učni dobi je spoznal vse pomembne faze in skrivnosti lončarskega dela ter vrste lončarskih izdelkov, značilnih za starejše komendsko lončarstvo. Leta 1985 je zapustil podjetje in postal samostojni lončarski obrtnik. Tako se je zanj začelo obdobje obrtnega izpopolnjevanja, ustvarjalnega iskanja novih poti in dejavnega dela v stanovskem združenju obrtnikov. Odlično obvladanje lončarskih veščin se je odrazilo tudi v kakovosti in prepoznavnosti njegovih izdelkov. Leta 1987, po komaj dveh letih samostojnega dela, je pripravil v galeriji ljubljanskega podjetja Slovenijales svojo prvo samostojno razstavo lončarskih izdelkov. Od takrat je razstavljal svoje izdelke na številnih sejmih in razstavah doma in v tujini. Leta 1988 mu je obrtna zbornica Slovenije podelila naziv mojstra domače obrti, na razstavi domače in umetnostne obrti v Slovenj Gradcu pa je isto leto prejel tudi posebno priznanje za kakovost svojih izdelkov.

Franc Kremžar je svoje lončarsko obrtno znanje nadgrajeval in dopolnjeval tudi s sodelovanjem z arhitektom Matjažem Deuom in oblikovalcem Oskarjem Kogojem. Njune oblikovalske zamisli je uspešno pretvarjal v enkratne lončarske uporabne in okrasne umetnine. Pri svojem delu tudi danes sodeluje z etnologi ter uporabniki in kupci svojih izdelkov.

Lončarsko znanje je Kremžar posređoval šolski mladini in odraslim na številnih lončarskih delavnicah in tečajih. Pri tem se je nenehno tudi sam izpopolnjeval v skrivnostih lončarskega in keramičarskega dela. K temu so ga spodbujale novosti v lončarski tehnologiji in tudi zahteve tržišča, ki se mu je moral, če je hotel preživeti svojo družino, nenehno prilagajati. Zato je v svojo lončarsko kolekcijo uvajal uporabne izdelke, prilagojene zahtevam sodobnega časa, ali pa je starim formam spreminjal obliko, okras in namembnost. Vse to ga je zaznamovalo kot tradiciji naklonjenega in v sodobnost odprtega lončarskega mojstra in mu tudi prineslo številna priznanja. Med njimi je tudi zlata vitica, najvišje priznanje Obrtne zbornice Slovenije, ki se podeljuje za vrhunske življenjske dosežke na tem rokodelskem področju.

Lončarski mojster Franc Kremžar v svoji delavnici v Gmajnicah pri Komendi leta 2014
(Foto: Andrej Dular)

Donacija lončarskega mojstra Franca Kramžarja predstavlja v zadnjih nekaj letih najpomembnejšo obogatitev obrtnih zbirk Slovenskega etnografskega muzeja. Njene vrednosti ne moremo meriti le po številu darovanih predmetov, ampak predvsem po njihovi pričevalnosti. Kremžarjevi lončarski izdelki, ki jih je ustvaril v letu 2014, nam dajejo vpogled v sodobne razvojne poti komendskega lončarstva in kažejo na povezavo z lončarsko tradicijo teh krajev. S svojimi rokodelskimi sposobnostmi in smislom za oblikovanje in krašenje gline je Kremžar posegel tudi na področje umetnostnega, unikatnega lončarskega izraza. Vendar se njegovo rokodelsko mojstrstvo kaže prav v poustvarjanju in nadgrajevanju tradicionalnih oblik komendske lončenine, ki jo je dobro spoznal že v otroštvu. Potičnice, pekači, krožniki, latvice, lončki in skodelice, vrči in majolike ter številni drugi lončarski predmeti so bili v preteklosti osnovni proizvodi lončarjev v Komendi, Podborštu, Gmajnici, Mlaki, na Gori, na Križu in še kje. Tovrstna lončenina je tudi danes “železni repertoar” Kremžarjeve lončarske delavnice v Gmajnici in po njej ljudje tudi najbolj povprašujejo. To izpričuje, da so lončarski izdelki tudi v času teflonske, steklene, keramične, kovinske in druge kuhinjske posode za kuhanje, pečenje in shranjevanje različne hrane nadvse uporabni in celo modni v naših sodobnih gospodinjstvih. Odlikuje jih predvsem njihova uporabnost, v likovno-estetskem pogledu pa tradicionalna in preizkušena forma in svojevrsten okras.

Franc Kremžar krasí pekač na lončarskem vretenu (Foto: Andrej Dular)